

УДК 330.3.

Н. О. Шевченко,

д. держ. упр., доцент, професор кафедри економіки підприємства,
Академія муніципального управління

М. О. Сичова,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій,
Дніпропетровський державний аграрний університет

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

N. Shevchenko,

Doctor of state management,

Associate Professor of the Department of Enterprise Economics, Academy of Municipal Management

M. Sycheva,

Ph.D., associate professor, assistant professor of management, Dnepropetrovsk State Agrarian Economics University

THE ROLE OF INVESTMENT IN ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF PRODUCTS

У статті проаналізовано склад і структуру основних засобів сільськогосподарських підприємств України, динаміку інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності. Виявлено та оцінено взаємозв'язки інвестиційної активності та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

The article analyzes composition and structure of basic means of agriculture companies of Ukraine, the dynamics of investment in basic capital of sector by types of work. Identified and evaluated interrelations his of investment activity and competitiveness of agricultural products.

Ключові слова: основні засоби, структура, технічні засоби, інвестиції, інвестиційні ресурси, капітальні інвестиції.

Key words: basic means, structure, technical means, investment, investment resources, capital investment.

ВСТУП

Для України сьогодні актуальними є створення умов для розвитку економічно ефективного сільськогосподарського виробництва і підвищення конкурентоспроможності продукції, активізації інвестування в аграрний сектор економіки та подолання тенденції зменшення активної частини основних засобів.

Закономірності економічної динаміки визначають, що вищезазначені актуальні напрями розвитку сільськогосподарського виробництва можуть бути здійснені лише за умови інвестування в основні засоби підприємств.

Основні засоби є найважливішою частиною національного багатства суспільства і мають вирішальне значення в економіці будь-якої країни. Проблема удосконалення структури і підвищення ефективності використання основних засобів і виробничих потужностей займає центральне місце в ринковій економіці України. Від вирішення цієї проблеми залежить місце підприємства в господарській діяльності, його фінансовий стан і конкурентоспроможність на ринку. Це в повній мірі стосується і аграрного сектора економіки.

Метою використання інвестиційного потенціалу повинно стати передусім технічне пере-

Таблиця 1. Склад і структура основних засобів сільськогосподарських підприємств України (у фактичних цінах на початок року)

Показники	Роки						Відхилення 2011 р. до 2007 р.	
	2007		2009		2011		(+,-)	%
	млн грн.	%	млн грн.	%	млн грн.	%		
Будинки, споруди та передавальні пристрої	24233,2	51,41	24129,2	42,99	30542,3	41,51	6309,1	126,03
Машини та обладнання	13129,7	27,86	20258,3	36,10	28090,6	38,17	14960,9	213,94
Транспортні засоби	3532,2	7,49	4847,1	8,64	6335,8	8,61	2803,6	179,37
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	202,7	0,43	297,4	0,53	286,9	0,39	84,4	141,53
Інші основні засоби	6035,1	12,81	6590,4	11,74	8326,9	11,32	2291,8	137,97
Разом	47132,9	100	56122,4	100	73582,5	100	26449,6	156,11

Джерело: складено за даними Державного комітету статистики України [7, с. 44].

оснащення сільського господарства. На сьогодні матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств ще спроможна виконувати основні технологічні операції, але вона відпрацювала свій технічний ресурс, причому близько 80% наявного парку становлять низькопродуктивні та морально застарілі машини. Зношеність машин та відсутність необхідних коштів у сільськогосподарських виробників не дозволяють виконувати потрібні обсяги ремонту наявної техніки, а тому її готовність різко знизилася.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

— проаналізувати склад та структуру основних засобів сільськогосподарських підприємств України;

— проаналізувати динаміку інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності;

— виявити та оцінити закономірні взаємозв'язки інвестиційної активності та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

РЕЗУЛЬТАТИ

Основні засоби є основою продуктивних сил сільського господарства та забезпечують

належний рівень і темпи зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції, саме тому ми розглянемо їх склад та структуру.

Структура основних засобів — це питома вага їх процентного співвідношення за певними ознаками в загальній вартості. Заведено виокремлювати активну та пасивну частини основних засобів, а також окремі підгрупи відповідно до їхнього функціонального призначення.

Активна частина основних засобів бере безпосередню участь у виробничому процесі й завдяки цьому забезпечує належний обсяг і якість продукції. Чим вища частка активної частини у вартості основних засобів підприємства, тим (за інших рівних умов) буде вироблено більше продукції і кращої якості [6, с. 34].

До активної частини основних засобів належать трактори, комбайни, автомобілі, сільськогосподарські машини й устаткування, робоча та продуктивна худоба, різний інструмент і пристрої, багаторічні насадження та ін. Серед них особлива роль належить технічним засобам, оскільки забезпеченість ними впливає на рівень конкурентоспроможності продукції.

Таблиця 2. Наявність основних видів техніки у сільськогосподарських підприємствах України, тис. шт. (станом на 1 січня кожного року)

Найменування техніки	Роки						2013 р. до 2003 р., %	Технологічна потреба, од.*	2013 р. до техно-логічної потреби, %
	2003	2005	2007	2009	2011	2013			
Трактори	273,6	233,9	196,1	160,6	140,2	322,2	117,8	400,0	80,5
Комбайни:									
зернозбиральні	57,4	50,0	47,2	38,9	36,1	54,6	95,1	75,0	72,8
кормозбиральні	21,3	16,5	14,6	9,9	8,2	7,8	36,6	17,0	45,9
кукурудозбиральні	6,3	5,2	4,8	3,1	2,7	2,5	39,7	9,5	26,3
бурякозбиральні	11,1	9,3	7,7	5,7	4,6	4,2	37,8	8,7	48,3

* Технологічна потреба в техніці за даними ННЦ ІМЕСГ [Національний науковий центр "Інститут механізації і електрифікації сільського господарства"].

Отже, можемо зробити висновок, що за період з 2007 по 2011 роки загальна вартість основних засобів збільшилась більш ніж в півтора рази. Що стосується структури основних засобів, то найбільшу питому вагу у їх складі займають будинки, споруди та передавальні пристрої. Разом з тим, в найбільшій мірі збільшилася частка машин та обладнання, які є активною частиною основних засобів. Це свідчить про те, що сільськогосподарські підприємства мають умови для виробництва більшого обсягу продукції кращої якості, тобто мають умови для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Аналіз забезпеченості підприємств технічними засобами допомагає встановити, в якій мірі склад машин і обладнання задовольняє виробництво, а наявна техніка сприяє виконанню необхідного обсягу робіт відповідно до прийнятої технології виробництва в оптимальні терміни та встановити потребу підприємств у технічних засобах.

На сьогодні технічний потенціал, що склався на селі, не відповідає сучасним вимогам світового аграрного виробництва (табл. 2).

За результатами аналізу видно, що стан забезпечення сільського господарства основними машинами не є однорідним. За даними таблиці видно, що за період з 2003 по 2011 роки кількість тракторів зменшилася майже вдвічі. Разом з тим, за останні два роки їх кількість зросла більш ніж у два рази і навіть перевищила показники 2003 року на 17,8%. Але й така позитивна динаміка не дозволяє досягти поки що технологічної потреби в даному виді техніки.

Що стосується комбайнів у цілому, то протягом всього періоду дослідження зберігається тенденція зменшення їх кількості. За такими їх типами, як кормозбиральні, кукурудзо-збиральні та бурякозбиральні не забезпечена технологічна потреба в них навіть на половину. Дещо інша ситуація спостерігається відносно зернозбиральних комбайнів. У 2013 році наявність цих комбайнів практично відновлена до рівня 2003 року, але не відповідає технологічній потребі. Не виключено, що таке положення пов'язане зі змінами структури посівних площ на користь зернових культур.

Не викликає сумніву, що положення, яке склалося з наявністю основних видів техніки у сільськогосподарських підприємствах України, не знімає існуючу проблему технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств, яка залишається першочерговою, оскільки роз-

виток ефективного сільськогосподарського виробництва і підвищення конкурентоспроможності продукції неможливі на морально застарілій виробничій базі, зношеному устаткуванні.

На сьогодні матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств ще спроможна виконувати основні технологічні операції, але вона відпрацювала свій технічний ресурс, причому близько 80% наявного парку становлять низькопродуктивні та морально застарілі машини. Зношеність машин та відсутність необхідних коштів у сільськогосподарських виробників не дозволяють виконувати потрібні обсяги ремонту наявної техніки, а тому її готовність різко знизилася.

Відтворювальний процес у сільському господарстві тісно пов'язаний із системним оновленням спожитих засобів виробництва на якісно новій основі. Тому забезпечення сільськогосподарських товаровиробників технічними засобами відповідно до технологічних потреб і утримання їх у працездатному стані є однією з основних умов ефективного забезпечення організації виробничих процесів.

Загальновідомо, що нинішній фінансовий стан товаровиробників аграрного сектору економіки не дає їм змоги придбання технічних засобів та їх оновлення за рахунок власних коштів. Тому виникає проблема забезпечення підприємств технічними засобами, розв'язати яку можна шляхом інвестування в їх технічне переоснащення. В зв'язку з цим, інвестиції відіграють важливу роль для досягнення підприємствами наступних цілей:

- розширення і розвиток виробництва;
- недопущення значного морального і фізичного зносу основних фондів;
- підвищення технічного рівня виробництва;
- підвищення якості сільськогосподарської продукції;
- здійснення природоохоронних заходів та ін.

У кінцевому рахунку інвестиції необхідні для забезпечення нормального функціонування підприємств в майбутньому, їх стабільного фінансового стану та максимізації прибутку.

Світовий досвід показує, що ті країни, які досягли значних успіхів в аграрному секторі, мають потужне інженерно-технічне забезпечення та проводять заходи по технічному переоснащенню сільського господарства. Останнє є одним з визначальних факторів, які зумовлюють виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції на світо-

Таблиця 3. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності

Показники	Освоєно інвестицій в основний капітал, млрд грн.					
	2007	2008	2009	2010	2011	2011 до 2007, %
Усього	188,5	233,0	151,8	171,0	238,2	126,4
в т. ч. сільське господарство	9,2	16,7	9,3	13,1	17,9	192,5
промисловість	64,3	76,6	57,7	58,0	86,3	134,2
будівництво	9,1	12,5	5,3	4,9	8,5	93,4
торгівля	17,8	24,4	14,1	11,8	17,3	97,2

Джерело: складено за даними Державного комітету статистики України [7, с. 44].

Таблиця 4. Прогноз обсягів інвестицій в основний капітал сільського господарства України на період до 2020 р. (у цінах 2010 р.), млрд грн.

Показники	Рік		
	2010 факт	2015 прогноз	2020 прогноз
Інвестицій в основний капітал сільського господарства за рахунок всіх джерел	13,1	31,6	47,1
Інвестицій сільгоспвиробників	12,1	30,0	45,0
У тому числі за рахунок:			
власних джерел	8,0	19,6	30,0
залучених та інших джерел	4,1	10,4	15,0
Інвестицій особистих селянських господарств	1,0	1,6	2,1

вому ринку та забезпечують продовольчу безпеку держави. Виходячи з цього, особливо актуальними є питання, які пов'язані з інвестиціями в технічне переоснащення виробництва сільськогосподарських підприємств.

Відповідно до Закону України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.91 р. під інвестиціями розуміють всі види майнових і інтелектуальних цінностей, вкладені в об'єкти підприємницької діяльності й інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [1, с. 3—4].

Інвестиції можна розглядати з різних точок зору: широкому та вузькому змісті.

У широкому змісті інвестиції можна трактувати як:

- затрати на виробництво і накопичення засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів;

- затрати, які спрямовані на створення нових, реконструкцію і розширення діючих основних засобів, що функціонують в галузях матеріального виробництва і невиробничій сфері;

- поточний приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності;

- довгострокові вкладення капіталу на здійснення різних видів економічної діяльності.

У вузькому змісті — це придбання засобів виробництва, капітальні вкладення, використання доходу для збільшення основних засобів, спрямованих на розвиток виробництва [4, с. 45—49].

Серед усіх напрямів інвестування провідне місце займають капітальні інвестиції. З їх допомогою відтворюються на простих і розширених засадах основні засоби виробництва, тобто створюється матеріальна основа для підвищення продуктивності живої праці на базі впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва. Ці інвестиції включають: нове будівництво, реконструкцію, модернізацію, технічне переозброєння підприємства та інші напрями поповнення основних засобів [5, с. 31—33].

Як свідчать дані таблиці 3, за останні п'ять років відбувається поступове зростання темпів інвестування у економіку України: інвестиції в основний капітал у 2011 році, порівняно з 2007 роком збільшилися на 26,4%, при цьому в сільське господарство — на 92,5, у промисловість — на 34,2, у будівництво знизилась — на 6,6, торгівлю — на 2,8%, що свідчить про привабливість аграрного сектора економіки.

Необхідно зазначити, що останнім часом держава проводить політику, спрямовану на залучення інвестицій в різні галузі економіки, сприяє технічному і технологічному переоснащенню виробництва, в тому числі в сільському господарстві. Це підтверджуються прийняттям Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року.

Метою Програми є забезпечення сталого розвитку сільських територій, підвищення рівня життя сільського населення, охорона навколишнього природного середовища, збереження природних, трудових і виробничих ресурсів, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

Для виконання прийнятої програми передбачено застосування стратегії сталого розвитку сільських територій на основі оптимізації їх соціальної і виробничої інфраструктури, підвищення рівня зайнятості сільського населення, зменшення трудової міграції, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, нарощування його обсягів, покращення якості і безпеки сільськогосподарсь-

кої продукції, охорони довкілля та відтворення природних ресурсів [2, с. 10—11].

Для виконання Програми необхідно близько 300 млрд гривень, з них за рахунок коштів державного бюджету 148 млрд гривень.

Оскільки одним з визначальних факторів, які зумовлюють виробництво конкурентоспроможної на світовому ринку сільськогосподарської продукції та забезпечують продовольчу безпеку держави є інвестиції в технічне і технологічне переоснащення виробництва сільськогосподарських підприємств, розглянемо прогноз їх обсягів на період до 2020 року.

Розрахунки здійснено з урахуванням завдань щодо виробництва продукції, визначених Державною цільовою програмою сталого розвитку сільських територій України на період до 2020 року, якою передбачено збільшення майже вдвічі обсягів виробництва валової продукції сільського господарства, значного нарощування експортного потенціалу, оновлення матеріально-технічної бази галузі, переведення її на інноваційний шлях розвитку.

Таким чином, інвестиційні ресурси — рушійний фактор розвитку будь-якого економічного процесу. Інвестиції дають ефект, не лише збільшуючи кількість робочих місць і обсяги виробленої продукції, а й знижуючи вартість одиниці продукції, покращуючи її якість, підвищуючи рентабельність виробництва, умови праці та її продуктивність, тобто безпосередньо впливають на підвищення конкурентоспроможності продукції і як наслідок на підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору і країни в цілому.

ВИСНОВКИ

Дослідження показали, що основні засоби становлять головну частину матеріально-технічної бази будь-якої галузі, в тому числі сільськогосподарської. На основі їх зростання збільшуються економічний потенціал і виробничі можливості галузі та технічний рівень виробництва.

Підвищення частки активної частини в основних засобах підприємств, що сприятиме збільшенню обсягів виробленої сільськогосподарської продукції та поліпшенню її якості, можливе при умові активізації інвестиційної діяльності в галузі.

Інвестиції відіграють значну роль як на макро-, так і на макрорівні, в першу чергу для подолання проблеми щодо зменшення активної частини основних засобів сільськогосподарських підприємств у загальній їх структурі. Від вирішення цієї проблеми залежить ство-

рення умов для розвитку економічно ефективного виробництва і підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Література:

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 р. — Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1991. — № 47.
2. Програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/>
3. Инвестиционная привлекательность экономических систем [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.investment.ru/>
4. Бланк І.А. Інвестиційний менеджмент. — К.: Итем ЛТД, 1995.
5. Щукін Б.М. Інвестування: курс лекцій. — К.: МАУП, 2004.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку "Основні засоби", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. — № 92.
7. Статистичний збірник "Сільське господарство України" за 2011 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1991), Law "On Investment Activity", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, vol. 47.
 2. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2014), "Sustainable Development Program for rural areas until 2020", available at: <http://www.minagro.gov.ua/> (Accessed 22 May 2014).
 3. Investment.ru (2014), "Investment attractiveness of economic systems" available at: <http://www.investment.ru/> (Accessed 22 May 2014).
 4. Blank, I.A. (1995), Investytsijnyj menedzhment [Investment Management], Ytem LTD, Kyiv, Ukraine.
 5. Schukin, B.M. (2004), Investuvannia: Kurs lektsij [Investing: Lectures], MAUP, Kyiv, Ukraine.
 6. Ministry of Finance Ukraine (2000), Order "On approval of Regulations (Standard) Accounting 7 "Fixed Assets"", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (Accessed 22 May 2014).
 7. State Statistics Service of Ukraine (2012), "Statistical Yearbook "Agriculture in Ukraine" in 2011", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 22 May 2014).
- Стаття надійшла до редакції 24.06.2014 р.*